

Pieni lisä predikatiivia koskevaan keskusteluun

On usein huomautettu siitä, että ne säännöt, jotka kielioppimme esittävät ns. totaalisen ja partiaalisen predikatiivin käytöstä, ovat varsin puutteellisia, usein suorastaan virheellisiäkin. Tämän toteamuksen tekee mm. SAARIMAA Kielenoppaassaan s. 149 ja seur. esittäessään useita tapauksia, joissa käytäntö on selvästi annettujen sääntöjen vastaista. Tarkoitukseni ei ole kuitenkaan puuttua lähemmin kieliopin sääntöihin enkä liioin halua tässä yhteydessä syventyä predikatiivin historiaankaan. MATTI SADENIEMEN (ks. Vir. 1950, s. 46—) ja AULIS OJAJÄRVEN (ks. SUST 97, s. 145—) tutkimuksissa on käynyt ilmi, että partitiivisen predikatiivin käyttö on suomessa entisestään suuresti yleistynyt, mikä suomalais-ugrilaiselta kannalta katsottuna ja nimenomaan partitiivin varhaishistoriaa ajatellen onkin odotuksenmukaista.

Tällä kertaa on mielessäni eräs nominatiivisen ja partitiivisen predikatiivin käytön vastakohtaisuus, johon ei tietääkseni ole aikaisemmin kiinnitetty huomiota. Tämä vastakohtaisuus esiintyy lauseissa *olette vapaat* ja *olette vapaita*. On ilmeistä, että näissä tapauksissa on merkityksen eroa. Olen tehnyt lukuisia kyselyjä ja vaikka vastaajat eivät ole voineetkaan koskaan selvittää tarkalleen, mikä ero oikeastaan on, niin kaikki ovat selvittelyissään kulkeneet samaan suuntaan. *Olette vapaita* lauseessa predikatiivin on seli-

tetty merkitsevän pysyvää ominaisuutta, kun sen sijaan nominatiivi *vapaat* viittaa enemmän aikaan sidottuun ja tilapäiseen ominaisuuteen, esim. *olette vapaita talonpoikia*, mutta *olette nyt vapaat*. Tuomari sanoo yangeille vapauttaessaan heidät: *olette vapaat*, mutta ei tietenkään *olette vapaita*. Joskus minulle on analysoitu eroa silläkin tavalla ja mielestäni varsin sattuvasti, että on ikään kuin olisi peräti eri sanaluokista kysymys. Ikään kuin vain *vapaita* olisi puhdas ominaisuutta ilmaiseva adjektiivi, kun sen sijaan *vapaat* sisältäisi jotakin verbin tapaista.

Tämä mielenkiintoinen eroavuus tuo mieleen erään vastaavanlaisen tapauksen venäjän kielestä. Venäjän kielessä adjektiiveilla on tavallisesti eri muodot attribuutteina ja predikatiiveina esiintyessään. Adjektiivilla on attribuuttina ollessaan tavallisesti täydelliset päätteet, sen sijaan predikatiivilla on lyhyet päätteet, esim. *holodnaja pogoda* 'kylmä ilma', mutta *pogoda holodna* 'ilma on kylmä'. Käytäntö ei kuitenkaan ole näin ehdoton ja on todettu, että viime aikoina nimenomaan täydelliset muodot ovat syrjäyttämässä lyhyet, melkeinpä samoin kuin suomessa partitiivi nominatiivin. Kuitenkin jo vanhastaan on ollut olemassa eräitä varsin hienoja merkityseroja, milloin täydellinen muoto on esiintynyt lyhyen muodon rinnalla predikatiivina. Lyhyt muoto osoittaa ominaisuutta, johon ajan käsite liittyy läheisesti, ominaisuutta, jonka syntyminen tai esiintyminen ajatellaan kuuluvaksi johonkin ajankohtaan. Aivan kuin suomessa tuomari sanoo: *olette vapaat*, aivan samoin tuomari venäjässäkin käyttää lyhyttä muotoa: *vy svobodny*. Pitempi muoto sen sijaan kuvastaisi ajankohdasta riippumatonta ominaisuutta. Runsaasti esimerkkejä tämäntapaisista suhteista on Vinogradovin teoksessa *Russkij jazyk* s. 262 ja seur.

Vaikka periaatteessa onkin myönnettävä, että eri tahoilla kehitys saattaa johtaa aivan erilaisista edellytyksistä lähtien samanlaiseen tulokseen, niin että rinnakkaistapauksiin vetoaminen voi metodisesti usein olla harhaanjohtavaa, niin näyttää kuitenkin siltä, että nyt käsiteltävänä olevassa tapauksessa syy kummallakin taholla on sama. Venäjän kielen ilmiö selitetään tavallisesti siten, että adjektiivin lyhyet muodot liittyvät muodollisesti verbin preteritiin. Preteriti on vanha partisiippi ja sellaisena tietenkin adjektiivi, joka predikatiivina on saanut lyhyet päätteet. Preteritin muodoista on siten eräissä tapauksissa tarttunut verbin merkitystä varsinaisiin adjektiiveihin.

Tämä selitystapa soveltuu nähdäkseni mainiosti suomenkin *vapaat* ~ *vapaita* vastakohtaa selittämään. Ajatelkaamme sellaisia rinnakkaisuuksia kuin *he ovat kuolleet* ~ *he ovat kuolleita*, *te olette oppineet* ~ *te olette oppineita* jne., niin käsitämme, että näissä kuvastuva merkitysero on helposti voinut tarttua johonkin adjektiiviinkin, varsinkin sellaiseen, jonka lähellä on ollut

verbi, niin kuin *vapaa* sanan lähellä on *vapauttaa*. *Olette vapaat* on siten hyvin lähellä ilmausta *olette vapautetut*.

En ole suorittanut mitään systemaattisia tutkimuksia saadakseni selville, onko kielessämme muitakin samanlaisia tapauksia. Tuntuu kuitenkin todennäköiseltä, että *vapaa* ei olisi aivan ainoa tapaus. Kuten maisteri ANTERO MANNINEN on minulle huomauttanut, *valmiit* ~ *valmiita* sisältää suunnilleen samanlaisen merkityseron kuin *vapaat* ~ *vapaita*.

PAAVO RAVILA